ปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน กรณีศึกษาเกษตรกรในจังหวัดนครพนม

Factors Affecting the Occurrence of Household Debt: A Case Study of Farmers in Nakhon Phanom Province

ปิยรัช ผงอินทร์ (Piyarat Phongin)[1]

ชินวัตร เชื้อสระคู (Chinnawat Chueasraku)[2]

[1]วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

College of Politics and Governance, Mahasarakham University

[2]อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Lecturer, College of Politics and Governance Mahasarakham University

E-mail: 65011381012@msu.ac.th

Received: 26 May 2024

Revised: 16 June 2024

Accepted: 18 June 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครพนม และ 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาระหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครพนม ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้การสุ่มตัวอย่างตามสะดวก จำนวน 385 คน สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 8 คน ผลการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 36 - 60 ปี สถานภาพสมรสแล้ว ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน โดยเป็นกลุ่มเกษตรกรทำนามากที่สุด มีระยะเวลาประกอบอาชีพเกษตรกร 21 - 30 ปี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 - 10,000 บาทด้านภาระหนี้สิน หนี้สินในปัจจุบันของเกษตรกร ร้อยละ 89.6 เป็นหนี้ในระบบที่กู้มาจากสถาบันการเงินเฉพาะกิจ เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก และมีปัจจัย 4 ด้านที่มีระดับความคิดเห็นน้อย ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางพฤติกรรม ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม และปัจจัยส่วนบุคคลและครอบครัว ตามลำดับ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิด

หนี้ครัวเรือนที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ จากกู้ยืมเงินเพื่อต้องการทุนผลิตทางการเกษตร ด้านปัจจัยทางสังคม การตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าตามกระแสความนิยมเพื่อให้เกิดการยอมรับในสังคม ด้านปัจจัยส่วนบุคคลและครอบครัว มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนมากที่ต้องดูแลและรับผิดชอบ อย่างเช่น ค่าเทอม ค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียน แนวทางในการแก้ไขปัญหาภาระหนี้ครัวเรือน ได้แก่ นโยบายการพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ นโยบายด้านการบริหารจัดการการเงิน นโยบายสวัสดิการและมาตราการช่วยเหลือของภาครัฐ และนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: ปัจจัย, หนี้ครัวเรือน, เกษตรกร

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study the factors causing household debt of farmers in Nakhon Phanom province, and 2) to prepare policy recommendations as a guideline to alleviate household debt burdens among farmers in Nakhon Phanom province. The study utilized a mixed method research, with quantitative research involving a convenience sample of 385 persons. Statistical analyses included frequency, mean, percentage, and standard deviation. Qualitative research sections included in-depth interviews with key informants consisting of eight farmers and government officials. The quantitative study found that the majority of the subjects were female, aged between 36 - 60 years old. Most of them have 3 - 4 household members, with the largest group of farmers having a career period of 21 to 30 years and an average monthly income of 5,000 to 10,000 baht. Regarding debt burden, 89.6% of farmers' current liabilities were from debts borrowed from specialized financial institutions such as Government Savings Bank and the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. The factors contributing to household debt include economic factors at a high level of consensus, and there are 4 aspects with low levels of consensus: social factors, behavioral factors, geographical and environmental factors, and personal and family factors, respectively. Qualitative research findings indicate that significant factors leading to household debt include economic factors, such as borrowing money for agricultural production needs. Social factors involve decisions to purchase products based on trends to gain social acceptance. Personal and family factors include the responsibility for and care of numerous household members, such as tuition and educational expenses. Approaches to solving household debt issues include policies to enhance occupational knowledge and skills,

financial management policies, welfare policies, government aid measures, and sufficiency economy policies.

Keywords: Factors, Household Debt, Farmers

บทนำ

หนี้ครัวเรือนเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) พบว่า ไตรมาส 1/2566 หนี้ครัวเรือนของประเทศไทยสูงถึง 16 ล้านล้านบาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 90.6 ของ GDP ของประเทศ เทียบกับ ไตรมาสที่ 4 ปี 2565 ครัวเรือนไทยมีหนี้ทั้งสินร้อยละ 87 (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2566) ซึ่งบ่งชี้ว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง หนี้ครัวเรือนเป็นปัญหาที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจของไทย ส่งผลกระทบทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ในระดับจุลภาคหนี้ครัวเรือนที่สูงหมายถึงครัวเรือนจะมีเงินออมอยู่ในระดับต่ำสำหรับใช้ในอนาคต ซึ่งในอนาคตครัวเรือนต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนที่สูงขึ้น ทั้งความผันผวนทางเศรษฐกิจ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิดขึ้นจะเกิดผลกระทบรุนแรงต่อคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางชีวิตของคนไทย การที่ครัวเรือนมีหนี้ในระดับสูงเท่ากับมีภูมิคุ้มกันด้านการเงินต่ำ เมื่อเกิดเหตุการณ์เหล่านี้จะเกิดผลกระทบต่อความมั่นคง และคุณภาพชีวิตของครัวเรือน ขณะที่ในระดับมหภาค หนี้ครัวเรือนในระดับสูงมีผลต่อการขยายตัวของการบริโภคและการขยายตัวของเศรษฐกิจในระยะยาว และมีผลต่อความสามารถในการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาล (ไทยพับลิก้า, 2564) ส่งผลให้ประสิทธิผลของมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจลดลงเพราะครัวเรือนไทยต้องนำรายได้ส่วนหนึ่งไปชำระหนี้แทนที่จะนำมาใช้จ่ายหมุนเวียนเพื่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อไป

ในด้านมิติพื้นที่และเศรษฐกิจของคนจน พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานมีจำนวนของคนจนมากที่สุด โดยเป็นภูมิภาคที่มีรายได้ต่อหัวต่ำสุดมาโดยตลอด สะท้อนถึงการพัฒนาของพื้นที่ที่มีผลสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาคนจน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) หากพิจารณาสาเหตุของความยากจนในประเทศไทย ปัญหาด้านโครงสร้างการผลิตของประเทศเป็นปัจจัยสำคัญของการเกิดความยากจน โดยจากข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ในปี 2564 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า รายงานในภาคเกษตรส่วนใหญ่ ยังเป็นแรงงานนอกระบบ และมีรายได้ไม่แน่นอน ทำให้ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือต่าง ๆ จากภาครัฐ ทั้งนี้จากข้อมูลการเปิดรับลงทะเบียน “บัตรคนจน” หรือ “บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” พบว่า ในปี 2565 มีจำนวนผู้ลงทะเบียนขอรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 20 ล้านคน เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2564 มีจำนวน 13.45 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 48.69 (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) คิดเป็น 1 ใน 3 ของคนไทยทั้งประเทศ จึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นถึง

ความสำคัญและเร่งด่วนของปัญหาความยากจน ของประเทศไทยในปัจจุบันที่ต้องแก้ไข ส่วนหนึ่งของคนจนส่วนใหญ่อยู่ในภาคอีสาน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรหรืออาชีพต่อเนื่องที่สัมพันธ์กับเกษตรกรรม ประชากร 3.57 ล้านครัวเรือนประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก มีพื้นที่ทำการเกษตร 63.9 ล้านไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ทำนา 41.7 ล้านหรือคิดเป็นร้อยละ 65 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด (อีสานอินไซต์, 2565) ซึ่งมีผลิตภาพแรงงานต่ำ และเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีปัญหาความยากจนสูงที่สุดด้วย จึงต้องพึ่งพารายได้จากกิจกรรมนอกภาคเกษตรกรรม แต่ยังคงเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาเรื่องผลิตภาพที่ต่ำกว่าทุกภาค หรือปัญหาเชิงโครงสร้างที่อยู่กับคนอีสานมายาวนาน โดยเฉพาะในเรื่องของการกระจายรายได้

จังหวัดนครพนม มีครัวเรือนทั้งสิ้น 233,649 ครัวเรือน ประชาชนประกอบอาชีพด้านการเกษตร 108,480 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกข้าว จำนวน 1,473,135 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม, 2564) และจังหวัดนครพนมยังติดลำดับปัญหาความยากจนเรื้อรัง โดยมูลค่าหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนที่เป็นหนี้จังหวัดนครพนม ย้อนหลังหกปี (2558-2564) โดยในปี 2558 มูลค่าหนี้สินเฉลี่ย อยู่ที่ 1022,816 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ปี 2560 มูลค่าหนี้สินเฉลี่ย อยู่ที่ 192,867 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ปี 2562 มูลค่าหนี้สินเฉลี่ยอยู่ที่ 234,935 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และในปี 2564 มูลค่าหนี้สินเฉลี่ยอยู่ที่ 204,804 บาทต่อครัวเรือนต่อปี (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครพนม, 2564) ชี้ให้เห็นว่าประเด็นมูลค่าหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนที่เป็นหนี้จังหวัดนครพนมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อีกทั้งเมื่อจัดกลุ่มการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับคนและพื้นที่ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเศรษฐกิจเข้มแข็ง กลุ่มที่มีความพร้อมแต่ขาดเครื่องยนต์ขับเคลื่อน กลุ่มเศรษฐกิจดีแต่ขาดความพร้อม และกลุ่มเศรษฐกิจอ่อนแอ ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดนครพนมจัดอยู่ในกลุ่มเศรษฐกิจอ่อนแอที่มีจำนวนคนจนมากที่สุด และประกอบอาชีพเกษตรกรด้วย (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2565)

ทั้งนี้หากเปรียบเทียบสัดส่วนของเกษตรกรผู้ได้รับความช่วยเหลือดังกล่าวกับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครพนมแล้วยังมีจำนวนอีกมากที่ยังมีภาระหนี้สินอยู่ เมื่อคณะกรรมการบริหารกองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน ส่วนจังหวัดจังหวัดนครพนม ได้อนุมัติคำขอกู้เงินกองทุนฯ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้แก่เกษตรกรจำนวน 3 ราย วงเงิน 3,668,000 บาท ก็ยังไม่ครอบคลุมรายได้ของเกษตรกรทั้งหมด ดังนั้นจึงทำให้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนกรณีศึกษาเกษตรกรในจังหวัดนครพนม เพื่อจะได้ทราบถึงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเกิดหนี้ครัวเรือนเกษตรกร และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาระหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครพนม

2. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาระหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครพนม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการทำวิจัย เรื่องปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนเกษตรกรณีศึกษาเกษตรกรในจังหวัดนครพนม โดยการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบมิติหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนหลายปัจจัย ซึ่งสามารถสังเคราะห์ออกเป็น 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลและครอบครัว ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางพฤติกรรม และปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดของงานวิจัย ดังนี้

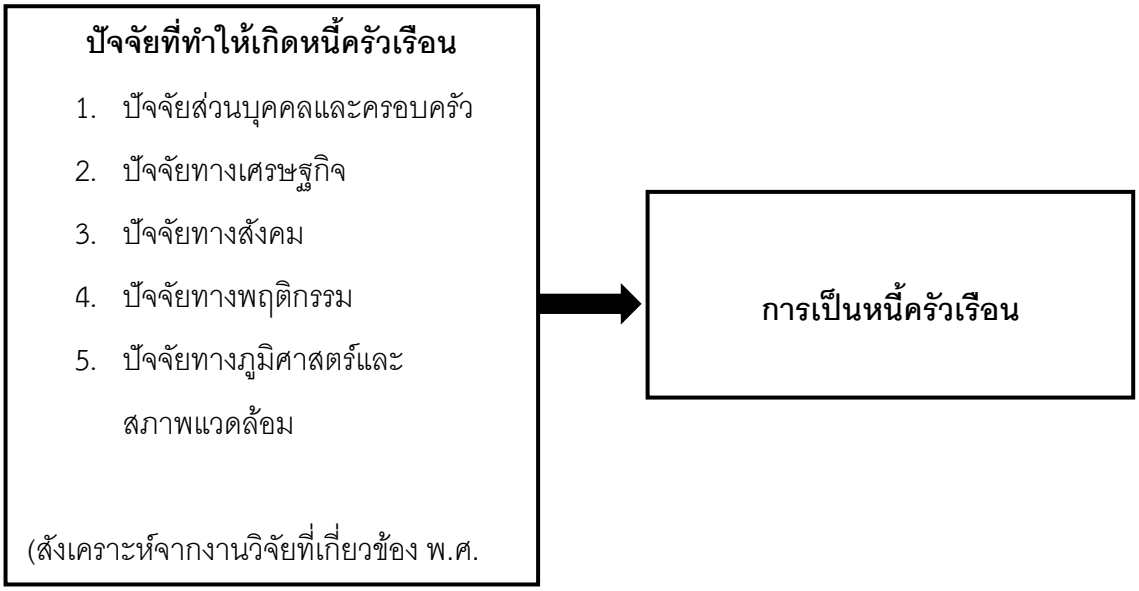

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือเน้นข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป้าหมาย จากนั้นนำข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรจังหวัดนครพนมที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม 2565 จำนวน 10,281 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และมีความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (convenience sampling) ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรจังหวัดนครพนมที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม 2565 แบ่งออกเป็นกลุ่มเกษตรกรจำนวน 6 คน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ 2 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) มีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก คือ เกษตรกรดังกล่าวมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพไม่ต่ำกว่า 30 ปี ที่ผู้นำชุมชนได้ให้ข้อมูล และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเกษตรกร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม (questionnaires) และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์ (interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป้าหมาย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้ศึกษาสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 4 ระดับ ได้แก่ ระดับความคิดเห็นมากที่สุด มาก น้อย และน้อยที่สุด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลกำหนดขอบเขตของเนื้อหา เพื่อสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหาและกรอบความคิด แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงในเนื้อหา (content validity) โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจประเมินค่าความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ (index of item objective congruence: IOC) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผ่านการสุ่มกลุ่มตัวอย่างของประชากรตามทฤษฎีของ Taro Yamane จำนวนประชากรทั้งหมด 10,281 คน ขนาดกลุ่มเกษตรกรตัวอย่าง 385 คน โดยเก็บข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามจำนวน 400 คน เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ 8 คน คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured selection interview) ที่มีการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าซึ่งเป็นคำถาม

ปลายเปิด (open-end question) และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ รวบรวมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มเกษตรกร แบ่งออกเป็น กลุ่มเกษตรกรทำนาจำนวน 2 คน กลุ่มเกษตรกรทำสวนจำนวน 2 คน กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์จำนวน 1 คน และกลุ่มเกษตรกรทำไร่จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งคัดเลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยดำเนินการ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1. นำข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร และตอนที่ 2 เกี่ยวกับข้อมูลด้านรายได้ รายจ่าย ภาระหนี้สินของเกษตรกร นำมาแจกแจงความถี่ (frequency) เป็นรายข้อโดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ (percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

1.2. นำข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำเกิดหนี้ครัวเรือนของเกษตรกร ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัดประเมินค่า (rating scale) โดยนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์น้ำหนัก 4 ระดับ จากนั้นนำไปบันทึกและวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (mean: $\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) เพื่อให้ทราบระดับความคิดเห็นของปัจจัยที่ทำเกิดหนี้ครัวเรือนของเกษตรกร แล้วนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาแปลความหมายรายข้อ รายด้าน และความหมายในภาพรวม แปลผลค่าเฉลี่ยออกเป็น 4 ระดับ โดยหาค่าความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้ (อ้างถึงใน วลัยพร สกุลพอง, 2551, หน้า 33)

$$\text{ช่วงกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$= \frac{4-1}{4}$$

$$= 0.75$$

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.75	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.76 – 2.50	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นน้อย
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.25	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นมาก
ค่าเฉลี่ย 3.26 – 4.00	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด

1.3. นำข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาระหนี้ครัวเรือนของเกษตรกร ซึ่งเป็นแบบสอบถามคำถามปลายเปิด (open-ended questions)

เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้เสนอความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ที่ผู้ตอบแบบสอบถามนำเสนอข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาเพิ่มเติมจากแบบสอบถาม ตอนที่ 3 แล้วนำผลมาวิเคราะห์แปลความหมายในภาพรวม

2. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกร จำนวน 6 คน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ 2 คน จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหาตามหัวข้อที่กำหนดเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ ในเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนเกษตรกร ภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รวมทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาระหนี้ครัวเรือนของเกษตรกร

จากนั้นนำข้อมูลแบบสอบถามข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป้าหมาย และข้อมูลสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดระเบียบข้อมูลและจัดระเบียบเนื้อหาข้อมูล ตลอดจนการจัดประเภทข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกันทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ แล้วนำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครพนม สามารถอธิบายได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาภาระหนี้ครัวเรือน ผู้วิจัยสรุปสาเหตุมาจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.1 เพศชาย ร้อยละ 44.9 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุระหว่าง 36 - 60 ปีมีสถานภาพสมรสแล้ว ร้อยละ 78.7 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด 3 - 4 คน ร้อยละ 56.1 เป็นกลุ่มเกษตรกรทำนามากที่สุดร้อยละ 47.2 รองลงมาเป็นกลุ่มเกษตรกรทำสวน ร้อยละ 41.5 กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 7.1 และกลุ่มเกษตรกรทำไร่ ร้อยละ 4.3 ส่วนใหญ่มีระยะเวลาประกอบอาชีพเกษตรกร 21 - 30 ปี ร้อยละ 32.7 รองลงมาประกอบอาชีพเกษตรกร 10 - 20 ปี ร้อยละ 31.7 ประกอบอาชีพเกษตรกร มากกว่า 31 ปี ร้อยละ 24.2 และประกอบอาชีพเกษตรกร น้อยกว่า 10 ปีร้อยละ 11.4

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านรายได้ รายจ่าย และภาระหนี้สินของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแหล่งที่มาของรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรอย่างเดียวร้อยละ 62.6 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 - 10,000 บาทร้อยละ 33.2 รองลงมารายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท ร้อยละ 22.9 และมีค่าใช้จ่ายครัวเรือนที่ต้องจ่ายต่อเดือน 5,000 - 10,000 บาทร้อยละ 47.5 ส่งผลเกิดภาระหนี้สินเนื่องจากมีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ซึ่งลักษณะประเภทค่าใช้จ่ายของครัวเรือนส่วนใหญ่

นั้นใช้จ่ายด้านอุปโภคและบริโภคภายในครอบครัว ร้อยละ 22.6 รองลงมา ใช้จ่ายด้านปัจจัยในการผลิตทางการเกษตร ร้อยละ 21.3 ทำให้ประสบปัญหาภาระหนี้สินในปัจจุบันของเกษตรกร ร้อยละ 89.6 เป็นหนี้ในระบบที่กู้มาจากสถาบันการเงินเฉพาะกิจ เช่น ธ.ออมสิน ธ.เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น ร้อยละ 46.9 รองลงมากู้มาจากกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 28.8 เนื่องจากมีจำนวนภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระเฉลี่ยต่อเดือน 5000 - 10,000 บาท ร้อยละ 48.6 ซึ่งมาจากสาเหตุหลักของการกู้ยืมเพื่อต้องการทุนทำการผลิตทางการเกษตร ร้อยละ 26.7 รองลงมาอุปโภคและบริโภคภายในครอบครัว ร้อยละ 19.0 ชำระหนี้สินอื่น ๆ ร้อยละ 17.0 การศึกษาของบุตร ร้อยละ 16.2 ชำระประกันชีวิต ร้อยละ 10.0 การรักษาพยาบาล ร้อยละ 4.8 ซื้อ/ สร้าง/ ซ่อมแซมบ้าน/ที่อยู่อาศัย ร้อยละ 4.5 และใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น การค้าขาย ร้อยละ 1.8 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครพนม

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครพนม จำนวน 385 คน เป็นรายด้าน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
1. ปัจจัยส่วนบุคคลและครอบครัว	2.01	0.53	น้อย
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	3.24	0.46	มาก
3. ปัจจัยทางสังคม	2.34	0.63	น้อย
4. ปัจจัยทางพฤติกรรม	2.33	0.46	น้อย
5. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม	2.17	0.59	น้อย
โดยรวม	2.38	0.32	น้อย

จากตารางที่ 1 แสดงค่าค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรจำนวน 385 คนโดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลรายด้านมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$= 2.38, S.D. = 0.32) เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยตามลำดับ พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}$= 3.24, S.D. = 0.46) และมีปัจจัย 4 ด้านที่มีระดับความคิดเห็นน้อย ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม ($\bar{X}$= 2.34, S.D. = 0.46) ปัจจัยทางพฤติกรรม ($\bar{X}$= 2.33, S.D. = 0.46) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม ($\bar{X}$= 2.17, S.D. = 0.46) และปัจจัยส่วนบุคคลและครอบครัว ($\bar{X}$= 2.01, S.D. = 0.46) ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนเกษตรกร สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือนเกษตรกร แบ่งออกเป็น 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัย

ส่วนบุคคลและครอบครัว ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางพฤติกรรม และปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคลและครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครพนมมีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนมากที่ต้องดูแลและรับผิดชอบในด้านการศึกษาที่มีการแข่งขันสูงในทุกช่วงวัย อย่างเช่น ค่าเทอม ค่าเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนต่าง ๆ เพื่อหวังว่าการลงทุนนี้จะมีความคุ้มค่าในอนาคต การใช้จ่ายด้านอุปโภคบริโภคที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการก่อหนี้ที่เกิดจากตนเองและเกิดหนี้ที่ไม่ได้มาจากตนเอง ประกอบกับการขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการชำระหนี้ทำให้จำนวนหนี้ทวีคูณขึ้นไปเรื่อย ๆ เนื่องจากรายได้ลดลง ซึ่งในทางกลับกันค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันกับเพิ่มมากขึ้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกษตรกรเกิดการก่อหนี้

ปัจจัยทางเศรษฐกิจภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ ส่งผลให้ราคาพืชผลทางการเกษตรลดลง เนื่องจากการได้มาซึ่งผลผลิตต้องมีการลงทุนและต้องมีปัจจัยการผลิต หรือหมายถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบในการทำเกษตร ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน การประกอบการ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในบางครั้งประชาชนไม่ค่อยมีกำลังซื้อ เพราะมีสาเหตุมาจากรายได้ของเกษตรกรลดลง หากมีการผลิตมากเกินไปจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการส่งผลทำให้หนี้เพิ่มยิ่งขึ้น อีกทั้งสืบเนื่องมาจากวิกฤติการณ์โควิด - 19 ที่มีแนวโน้มยืดเยื้อในการแก้ไขปัญหาสภาวะวิกฤตินี้ สะท้อนถึงการบริหารจัดการของภาครัฐและการช่วยเหลือประชาชนไม่ทั่วถึง ซึ่งประชาชนได้รับผลกระทบโดยตรงจากมาตรการควบคุมของรัฐ โดยเฉพาะครัวเรือนเปราะบางหรือผู้มีรายได้น้อย เนื่องจากไม่มีกำลังทรัพย์และ ไม่สามารถปรับตัวจากรูปแบบการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป ที่เห็นได้ชัดคือการขาดรายได้จากการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ คนยากจนขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการด้านต่าง ๆ ทำให้ต้องพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตเพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งมีการนำเงินเก็บที่เอาไว้ใช้ยามฉุกเฉินมาใช้ก่อนเพื่อให้ผ่านช่วงวิกฤตินี้ไปให้ได้

ปัจจัยทางสังคม ในปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เนื่องมาจากภายหลังวิกฤติการณ์โควิด - 19 สังคมก้าวเข้าสู่สังคมดิจิทัลและมีเทคโนโลยีต่าง ๆ คนในสังคมเริ่มมีการปรับตัวจากการมีแพลตฟอร์มบริการดิจิทัลแบบออนไลน์เกิดขึ้นมากมาย มีการใช้บริการผ่านโลกไซเบอร์มากขึ้นที่มีความทันสมัย ทำให้เข้าถึงการให้บริการต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ส่วนใหญ่สามารถใช้ผ่านสมาร์ทโฟนได้ ที่เห็นได้ชัดคือการใช้ชีวิตในรูปแบบใหม่ของประชาชนโดยมีวิธีการรับรู้ สื่อสารมีการสั่งซื้อขายของออนไลน์ เกิดเป็นความคุ้นชินกลายเป็นสังคมไร้เงินสด การใช้จ่ายเงินแบบโอนเงินด้วยข้อมูลดิจิทัลจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญ การจ่ายผ่านคิวอาร์โค้ด บัตรเครดิต โอนเงินผ่านทางสมาร์ทโฟนเป็นเรื่องที่พบเห็นจนเป็นวิถีปกติใหม่ รวมถึงสมาชิกในครัวเรือน อย่างลูกหลานได้รับอิทธิพลจากกระแสสังคมที่รายล้อมด้วยเทคโนโลยี เกษตรกรได้อิทธิพลจากการแข่งขันของสถาบันการเงิน ใช้วิธีที่มีการขยายช่องทางการตลาด โดยใช้การจูงใจกลุ่มเป้าหมายด้วยการอำนวยความสะดวก เข้าถึงง่าย และรวดเร็ว ทำให้เข้าถึงการกู้ยืมเงินแนวโน้ม

ปรับตัวสูงขึ้น นอกจากนี้ยังนำเงินไปใช้จ่ายทางกิจกรรมทางศาสนาตามความเชื่อ ขนมธรรมเนียมประเพณี หรือแม้แต่การใช้จ่ายเพื่อให้เกิดการยอมรับในสังคม และการแสดงถึงฐานะของตน

ปัจจัยทางพฤติกรรม สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมการบริโภคที่เกินความจำเป็น เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและครอบครัว ได้แก่ พฤติกรรมการใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปโภคบริโภค พฤติกรรมการใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ตัวอย่างเช่น การซื้อหรือเช่าบ้าน การซื้ออุปกรณ์ตกแต่งบ้าน พฤติกรรมการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น สินค้าที่หรูหรา หรือสินค้าที่มีราคาสูง กระเป๋าแบรนด์เนมเครื่องประดับต่าง ๆ พฤติกรรมการใช้จ่ายเพื่อเครื่องอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพเกษตรกร ประกอบกับการขาดความรู้และความเข้าใจในการทำเกษตรให้ยั่งยืน จึงส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้ตามเป้าหมาย

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมภัยธรรมชาติส่งผลกระทบต่อการเป็นหนี้ของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรขาดแคลนรายได้ บางรายอาจเป็นการขาดทุน ซึ่งจะส่งผลต่อสถานะการเงินของครัวเรือน และอาจทำให้มีภาวะหนี้สินมากขึ้น สร้างความเสียหายต่อผลผลิตทางการเกษตร ทำให้รายได้ที่ได้รับไม่เพียงพอสำหรับการลงทุนและค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เกษตรกรจึงต้องกู้ยืมเงินเพื่อใช้จ่ายและลงทุนในการเกษตรในครั้งต่อไป

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาระหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครพนม เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้มีข้อเสนอนโยบาย 4 ด้าน ได้แก่ นโยบายการพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ นโยบายด้านการบริหารจัดการการเงิน นโยบายสวัสดิการและมาตราการช่วยเหลือของภาครัฐ และนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

แนวทางในการแก้ไขปัญหาภาระหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครพนม มีสอดคล้องกับงานวิจัยของ วนัชพร จามิต และบุฏกา ปัณฑุรอัมพร (2563) พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจการวางแผนทางการเงิน มีผลต่อภาระหนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้นจากสถานการณ์โควิด - 19 ผู้วิจัยมีความเห็นว่าจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการจัดสรรวางแผนการชำระหนี้ประจำเดือน ซื้อสินค้าที่มีความจำเป็นและสำรวจราคาก่อนซื้อ กำหนดสัดส่วนการออมรายได้จากการทำงาน เผื่อเงินสำรองไว้ยามฉุกเฉิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีญานุช บุตรน้ำเพชร (ม.ป.ป.) พบว่า ความรู้และความเข้าใจการวางแผนทางการเงินมีผลต่อสถานะทางการเงินในช่วงโควิด - 19 โดยประชาชนเริ่มมีการวางแผนการชำระหนี้ที่อัตราดอกเบี้ยสูง และจำกัดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ด้วยความจำเป็น และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ชุติพงศ์ ศาตนันทพิพัฒน์ (2560) พบว่าด้านความรู้ความเข้าใจการวางแผนทางการเงินมีผลต่อการก่อหนี้นอกระบบซึ่งบุคลากรมีการวางแผนค่าใช้จ่ายและมีการบริหารหนี้สินเลือกใช้จ่ายสิ่งที่จำเป็นมากขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมหมาย ปะติตังโข และคณะ (2558) พบว่า ชุมชนต้องเข้ามาบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือน ทั้งนี้เห็นได้ว่าแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีใจความสำคัญหลัก ๆ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมี

ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทั้งนี้การนำประเด็นหลักข้างต้นมาประยุกต์ใช้สำหรับแนวทางการลดหนี้ครัวเรือนได้จากการรู้จัก พอประมาณ แสดงถึงสามารถจัดการและแยกแยะความจำเป็นในการใช้เงิน การสร้างสมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่าย การรับรู้ถึงความจำเป็นในการกู้ยืมเงิน มีความรู้ความเข้าใจในการวางแผนหาเงินและใช้เงินที่ดี สร้างพฤติกรรมการออมให้เป็นนิสัย มีความสามารถในการต่อยอดเงินจากการลงทุนเพิ่ม การสร้างสุขภาพการเงินที่ดี เป็นต้น ก็สามารถใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนให้น้อยลงและสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขได้ นอกจากนี้ อุษา อมรรัชยาวิจารณ์ (2560) เพิ่มเติมว่าสาเหตุของการมีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ไม่ได้เกิดจากต้นทุนในการผลิตเพิ่มขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่มีอีกหลายสาเหตุที่ถูกมองข้าง เช่นการไม่มีอาชีพเสริม การขาดแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ รายได้ต่ำและการได้เงินช่วยเหลือสาวรัฐบาลเป็นเพียงส่วนน้อย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดการกระตุ้นในการกู้ยืมเพื่อมาบทเรียนในธุรกิจและใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ด้านข้อมูลด้านรายได้ รายจ่าย และภาระหนี้สินของเกษตรกร การกู้ยืมของเกษตรกรในจังหวัดนครพนม พบว่า มีวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมต้องการกู้ยืมเพื่อทุนทำการผลิตทางการเกษตรมากที่สุด รองลงมา ต้องการกู้ยืมเพื่อใช้อุปโภคและบริโภคภายในครอบครัว มีความสอดคล้องกับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2563) พบว่า สาเหตุการก่อหนี้ของครัวเรือนเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินมีวัตถุประสงค์การกู้ยืมเงินของผู้มีภาระหนี้สินนำไปใช้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุดถึงร้อยละ 54.87 รองลงมานำเงินที่กู้ยืมมาไปใช้สำหรับการบริโภคในครัวเรือนร้อยละ 32.15

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบทั้งในระดับจุลภาคและมหภาคของครัวเรือน ในระดับจุลภาคหนี้ครัวเรือนจะมีเงินออมอยู่ในระดับต่ำสำหรับใช้ในอนาคต ซึ่งในอนาคตครัวเรือนต้องเผชิญกับเหตุการณ์ไม่คาดคิดมีไม่แน่นอนที่สูงขึ้น ทั้งความผันผวนทางเศรษฐกิจ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะที่ในระดับมหภาค หนี้ครัวเรือนในระดับสูงมีผลต่อการขยายตัวของการบริโภคและการขยายตัวของเศรษฐกิจในระยะยาว และมีผลต่อความสามารถในการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของศิรินภา โภคานิชย์ และสัญญา เคณาภูมิ (2560) กล่าวว่า สังคมครัวเรือนเกษตรกรในปัจจุบันมีภาระค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน มีทิศทางแนวโน้มที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าศึกษาเล่าเรียนของบุตร ค่ากิจกรรมบันเทิง ค่าภาษีสังคม เป็นต้น เช่นเดียวกันกับ ธนา สุวัฑฒน และคณะ (2557) พบว่า สภาวการณ์ที่ภาคเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยและโลกอยู่ในสภาวะตกต่ำ การก่อหนี้ครัวเรือนจึงเริ่มมาถึงขีดจำกัด เนื่องจากขาดความสมดุลด้านรายได้ รายจ่าย การออม รวมถึงวินัยทางการเงิน ทำให้พฤติกรรมทางการเงินของประชาชน จากการเปิดกว้างทางสังคมจากกระแสทุนนิยมประกอบกับนโยบายภาครัฐที่เปิดโอกาสให้คน

ชนบทและคนเมืองเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ง่ายขึ้น แต่กับเป็นการทำให้ประชาชนมีหนี้สินพอกพูนขึ้นและยังเป็นการสร้างค่านิยมใหม่ของสังคมไทยที่มองว่าการก่อหนี้เป็นเรื่องปกติ

ปัจจัยทางสังคม พบว่า ในงานวิจัยเชิงปริมาณ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรพร กิจชัยนุกูล (2556) ประชาชนจะซื้อสินค้าหรือบริการเมื่ออยากได้ แต่จะไม่เลือกสินค้าหรือบริการตามกระแสของสังคม ดังนั้นประชาชนจะเน้นที่ความพึงพอใจในสินค้ามากกว่าเน้นการซื้อสินค้าตามกระแสนิยม และสินค้าหรือบริการที่เลือกซื้อจะเป็นไปตามสภาพแวดล้อมของครอบครัว และดูความจำเป็นในการดำรงชีพของครอบครัวมากกว่าซื้อสินค้าหรือบริการตามความต้องการของคนในครอบครัว ในขณะที่งานวิจัยเชิงคุณภาพ มีการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าตามกระแสความนิยมของสังคม เพราะเชื่อว่าสินค้าเหล่านั้นมีความคุ้มค่ากับเงินที่ท่านจ่ายไป และซื้อสินค้าตามบุคคลรอบข้างโดยไม่มีความจำเป็น ผู้วิจัยพบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของศรัญญา ศึกสงคราม และอนงค์นุช เทียนทอง (2563) ที่กล่าวถึงสังคมในปัจจุบันส่งผลให้เกิดกระแสนิยม และค่านิยมที่มีความต้องการด้านการบริโภคที่มากขึ้น ตอบสนองความต้องการพื้นฐาน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น ขณะที่รายได้จากการประกอบอาชีพไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตจึงทำให้เกิดการก่อหนี้

ปัจจัยทางพฤติกรรม ที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน พบว่างานวิจัยเชิงปริมาณมีสอดคล้องกับงานของ Schiffman and Kanuk (1994 อ้างถึงใน กฤษณะ ฐานวรกูล, 2550) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้บริโภค (consumer behavior) หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริโภค ซึ่งมีการทำค้นหา การซื้อ การใช้ การประเมินผล และการใช้จ่ายในผลิตภัณฑ์และบริการ ซึ่งมีความคาดหมายว่าจะสนองต่อความต้องการของบุคคล หรือการตัดสินใจของผู้บริโภค ส่วนงานวิจัยเชิงคุณภาพมีสอดคล้องกับงานของ วรางคณา บัวล้อม (2558) กล่าวว่า พฤติกรรมการใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปโภคบริโภค พฤติกรรมการใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย พฤติกรรมการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย และเครื่องอำนวยความสะดวก รวมถึงเครื่องประดับต่าง ๆ และพฤติกรรมการใช้จ่ายเพื่อการลงทุน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระดับปริมาณการเป็นหนี้ที่ต่างกัน ส่งผลต่อการใช้หนี้ในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม มีความสอดคล้องกับงานของ ดนุวัศ สาคริก และปนันดา จันทร์สุกรี (2560); พัทธ์ธีรา สมทรง (2560) และสุพจน์ บุญวิเศษ และสิริพัฒณ์ ลาภจิ (2561) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านภัยทางธรรมชาติกับการเป็นหนี้ของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่าส่งผลกระทบต่อการเป็นหนี้ของเกษตรกร เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนน้ำ หรือน้ำท่วม และแมลงศัตรูพืช นอกจากจะทำให้เกษตรกรขาดแคลนรายได้สำหรับค่าใช้จ่ายในครอบครัวแล้ว บางรายอาจเป็นการขาดทุน ซึ่งจะส่งผลต่อสถานะการเงินของครัวเรือน และอาจทำให้มีภาวะหนี้สินมากขึ้น ซ้ำเติมปัญหาที่มีภาวะหนี้สินเดิมขึ้นไปอีก เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ในช่วงนั้นได้จึงต้องกู้ยืมเงินเพื่อใช้จ่ายและลงทุนในการเกษตรในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. สมาชิกในครัวเรือนและชุมชนควรร่วมมือกันในการรณรงค์และสร้างวินัยทางการเงิน เพื่อแก้ไขพฤติกรรมการอุปโภคและบริโภคที่เกินความจำเป็นในชีวิต โดยพยายามเข้าใจถึงความจำเป็นของการใช้จ่าย และลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลงบ้าง เพื่อให้รายได้และรายจ่ายสมดุลกัน นอกจากนี้ยังควรมีการออมเก็บเงินไว้ใช้ในอนาคต และต่อต้านการบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ผู้นำชุมชนและสมาชิกในครัวเรือนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนควรร่วมมือหรือขอความช่วยเหลือจากองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการแก้ปัญหาภาระหนี้ครัวเรือนนี้ เข้ามารวมกันจัดอบรมให้ความรู้และความเข้าใจในเรื่องการสร้างวินัยทางการเงิน การบริหารจัดการด้านการเงิน การออม และการบริหารหนี้สิน เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างวินัยทางการเงิน

2. ตัวอย่างให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้และส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้ของครัวเรือน เนื่องจากการลดปัญหาการว่างงานและขจัดความยากจนเป็นสาเหตุที่ทำให้ครัวเรือนมีระดับหนี้สูงขึ้น มีความจำเป็นที่ภาครัฐควรควบคุมการให้สินเชื่อโดยไม่เป็นธรรมต่อการส่งเสริมสร้างหนี้นอกระบบ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

เกษตรกรควรมีการสร้างวินัยทางการเงินจากความเข้าในระบบบริหารจัดการเงินที่ดี ด้วยการวางแผนจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเพื่อให้สอดคล้องกัน เพื่อให้การใช้จ่ายในครัวเรือนมีพอใช้และเหลือเก็บออม รวมทั้งมีทักษะด้านการลงทุนในอนาคต ทั้งนี้สถาบันการเงินต้องตระหนักและมีความซื่อตรงต่อลูกค้าไม่หวังผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากนั้นขยายการเข้าถึงตลาดของเกษตรกรเพื่อเพิ่มช่องทางการหารายได้ของภาคเกษตร มีการจ้างงานเพื่อกระจายรายได้ในชุมชน นอกจากจะช่วยให้เกษตรกรได้ราคาที่ดีขึ้นและขายในปริมาณที่สูงขึ้น มีการซื้อขายออนไลน์สามารถช่วยขยายการเข้าถึงตลาด โดยการจัดหาแพลตฟอร์มที่อำนวยความสะดวกทั้งผู้ซื้อและผู้ขายอย่างมีประสิทธิภาพ และหน่วยงานภาครัฐควรมีการกระตุ้นเศรษฐกิจในประเทศให้มีเสถียรภาพมากขึ้นไม่ให้เกิดภาวะเงินฝืด และให้ความสำคัญกับราคาผลผลิตทางการเกษตรทุกด้าน ตลอดจนจัดอบรมให้คำแนะนำเกี่ยวกับการยกระดับและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรของชุมชน ให้เท่าทันกับการเติบโตของเทคโนโลยีสมัยใหม่ และควรมีสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่ครอบครัวเกษตรกรที่มีรายได้น้อยตามความเหมาะสม

รายการอ้างอิง

กฤษณะ ฐานวรกลู. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อยาในเขตอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการทั่วไป, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

ชุติพงศ์ ศาตนันทพิพัฒน์. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อหนี้นอกระบบ กรณีศึกษาบุคลากรสังกัดกรมส่งเสริม การปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี*. การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตร, สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ, นักบริหารคณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดนุวัศ สาคริก และปนันดา จันทร์สุกรี. (2560). ผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมสถาบันและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อรายได้และรายจ่ายในภาคการเกษตรของเกษตรกรไทย. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, *5*(18), 58-74.

ไทยพับลิก้า. (2561). *ระดับหนี้ครัวเรือนกระทบชีวิตและธุรกิจ*. วันที่ค้นข้อมูล 6 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://thaipublica.org/2018/05/kkp-financial-literacy-19/

ไทยรัฐออนไลน์. (2565). *โควิดทำคนจนเพิ่มเป็น 20 ล้านคน รัฐผ่านเกณฑ์ "บัตรคนจน" รอบใหม่ใช้ได้ 1 ต.ค*. วันที่ค้นข้อมูล 6 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.thairath.co.th /money/economics/thailand_econ/2304134

ธนา สุวัฑฒน และคณะ. (2557). *ปัญหาหนี้ครัวเรือนต่อเศรษฐกิจประเทศไทย*. การบริหารเศรษกิจสาธารณะสำหรับนักบริหารระดับสูง

ปรีญานุช บุตรน้ำเพชร. (ม.ป.ป.). *ปัจจัยที่มีผลต่อสถานะทางการเงินส่วนบุคคลในช่วงสถานการณ์ COVID - 19 ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร*. วิชาค้นคว้าอิสระ, สาขาวิชาการบัญชี, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พัทธ์ธีรา สมทรง. (2560). บทบาทของผู้นำชุมชนในการหนุนสนับสนุนเพิ่มเติมในส่วนการควบคุมทางการเงินของคนในการลดเพียงเล็กน้อยลงผ่านการจัดระเบียบ องค์กรของชุมชนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะจังหวัดลำปาง. *วารสารบริหารธุรกิจสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย*, *6*(2), 146-155.

วนัชพร จามิต และบุฎกา ปัณฑุรอัมพร. (2563) *ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระหนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้นจากสถานการณ์ โควิด - 19 ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร*. วิชาค้นคว้าอิสระ, สาขาวิชาการเงิน, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วรางคณา บัวล้อม. (2558). *พฤติกรรมที่มีผลต่อการก่อหนี้ของพนักงานธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระ, หลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วลัยพร สกุลพอง. (2551). *พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด*

จังหวัดระยอง. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศรัญญา ศึกสงคราม และอนงค์นุช เทียนทอง. (2563).อิทธิพลของความรู้และทัศนคติทางการเงินต่อการก่อหนี้ส่วนบคุคลในวัยเริ่มทำงาน: หลักฐานการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 2(5), 84-85.

ศิรินภา โภคานิชย์ และสัญญา เคณาภูมิ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร*, 5, 194-200.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2566). *หนี้นอกระบบ...ปัญหาที่ซับซ้อนในด้านสังคม คุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจของภาคครัวเรือน (มองเศรษฐกิจ ฉบับที่ 4027)*. วันที่ค้นข้อมูล 6 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.kasikornresearch.com/th

สมหมาย ปะติตังโข, พิสมัย ประชานันท์, กิ่งแก้ว ปะติตังโข, สมศักดิ์ จีวัฒนา, นงลักษณ์ ทองศรี และนวมินทร์ ประชานันท์. (2558). การศึกษาแบบบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในชุมชนโดยใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านตราดตวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยละพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 10(1), 68-77.

สุพจน์ บุญวิเศษ และสิริพัฒณ์ ลาภจิ. (2561). แนวทางการเพิ่มศักยภาพชาวนาอีสานใต้เพื่อคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน. *วารสารเกษมบัณฑิต*, *19*(2), 77-82.

สำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม. (2564). *วิเคราะห์ด้านการเกษตร*. วันที่ค้นข้อมูล 6 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://nakhonphanom.doae.go.th/province/

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แนวทางการดำเนินงานในการแก้ไข*. วันที่ค้นข้อมูล 6 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.nesdc .go.th /main. php?filename=intro

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครพนม. (2564). *ความยากจนจำแนกตามเขตและพื้นที่*. วันที่ค้นข้อมูล 6 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://nakhonphanom.m-society.go.th

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2565). *การลดความยากจนและ Big Data ผู้มีรายได้น้อย*. วันที่ค้นข้อมูล 6 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://tijrold.org/wp-content/uploads/2022/02/การลดความยากจนความเหลื่อมล้ำ- Big-Data-ผู้มีรายได้น้อย-RoLD.pdf

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *หนี้สินของครัวเรือนเกษตร พ.ศ. 2564*. วันที่ค้นข้อมูล 15 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/ebook/Agriculture_Household_Debt_ 2564/index.html

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย*. สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม. (ม.ป.ท).

อีสานอินไซต์. (2564). *อาชีพหลัก vs รายได้หลักของคนอีสาน.* วันที่ค้นข้อมูล 6 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://isaninsight.kku.ac.th/archives/636

อุษา อมรรัชยาวิจารณ์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้นอกระบบของประชาชนในอำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, *9*(1), 62-72.